

Egy gömöri fazekasról

A gömöri fazekasságnak meglehetősen gazdag irodalma van. Legutóbb — 1982-ben — Debrecenben a KLTE Néprajzi Tanszéke kiadásában jelent meg Szalay Emöke és Újváry Zoltán kitűnő könyve: Két fazekasfalu Gömörben. Levárt (Strelnice) és Dereks (Držkovce) a címben szereplő, Tornaljától (Safárikovo) északnyugatra fekvő két falu. Az utóbbiban élt — a könyv is említi — Kártik János fazekasmester, akiről néhány éve alkalman volt munka közben felvételeket készíteni.

Kártik bácsi bizonyos értelemben a hagyományos fazekasság utolsó képviselője volt egy olyan faluban, ahol valamikor szinte az egész lakosság fazekassággal foglalkozott. Élete végéig az ősi, lábbal hajított korongon dolgozott, és egyszerű régi kemencéjében égette termékeit. Bajúsz mester és családja, akik Dereken továbbviszik a fazekasmesterséget, már motoros korongot és nagy teljesítményű villamos kemencét használnak.

Az öreg Kártik képe nemcsak a filmen, de bennem is megmaradt. Mint egy mescalak, olyan volt. Jóságos, mosolygó arcú, fúrge kis manó — így emlékszem rá. Apró termetéhez illett minden a környezetében: kis udvar, kicsi ház, benne a kicsi műhely, melynek ablaka éppen csak a fazekaskorongot világította meg. A munkasarkok mellett kemence — tetején köcsögök, bögrék szikkadtak, felszeletelt almát szárított a természetesen aprótermetű feleség. És ott szunyókált a fehér macska is...

Kártik János már a falu fölötti temetőben nyugszik fazekas elődei és társai között. Álmukat az öreg templom málladozó faláról Szent Kristóf vigyázza.

Kártik mester azonban nem vitte magával a sírba tudományát, átadta egy fiatal érdeklődőnek, Török Áginak, aki Pozsonypüspökiben (Podunajské Biskupice) fazekasműhelyt rendezett be. Keze alól gömöri jellegű kerámia, vörösbaránra égett, fehér, sárga, barna, zöld mintás tálak, csuprok, korsók kerülnek ki.

Böszörményi István

HÍREK

Demjén Attila emléktáblájának avatása Csornán. Demjén Attila (1926—1973) kétszeres Munkácsy-díjas festőművész, az 1953. évi bukaresti Világifjúsági Találkozó festészeti nagydíjának nyertesét (a Gábor Áron című nagy méretű történelmi képeért kapta a rangos elismerést), a felszabadulás utáni magyar festőnemzedék egyik legkiemelkedőbb alkotóját szoros szálak fűzték Csornához. A II. világháború elől elmenekült, hányattot sorsú, sokgyermekes erdélyi Demjén család 1950-ig itt lelt otthonra, s Demjén Attila a budapesti Képzőművészeti Főiskola hallgatójaként a nyári vakációk alatt sok képet festett a településen és környékén, s alkotásait többnyire életemre elérte, hogy segítse szüleit és apróbb testvéreit.

A művész kolozsvári gimnáziumaként inkább a szobrászat felé vonródott, s eljárt Szervátiusz Jenő műhelyébe, hogy ellássa a plasztika rejtelmét. Csornán 1949-ben megfáradta nagybátyja, Gábor Zsigmond síremlékét. A cseh márványba faragott repülő női átkdombormű — az elszálló lélek gyönyörű szimbóluma — ma is áll a csornai temetőben. Ünneplő művészként is visszatért ifjúkori évincéjé színterére: 1969-ben a csornai gimnáziumban kiállításán mutatta be festményeit a művészetkedvelőknek.

Alkotóerejének csúcspontján, 1973 őzén váratlanul vitte sírba Demjén Attilát a gyögyíthetetlen betegség. A csornai lakóparrióták már évekkel ezelőtt javasolták, hogy emeljenek emléktáblát a művész sírtelepére. A hazai, melyben a Demjén család lakott, a hetvenes évek végén lebontották, s emeletes lakások épültek a helyére. Am ez nem jelenthetett akadályt: A régóta várt és remélt emléktábla-avató ünnepsége 1986 június 6-án, a Rábaközi napok rendezvényprogramjának méltó nyitányaként került sor. A csornai városzépi egyesület által adományozott márványtáblát a Vörösi Haderreg újsz. számú ház — ennek helyén állt a Demjén család

AZ EGYKOR ITT ÁLLT HAZBAN
ÉLT ÉS ALKOTOTT
1946 ÉS 1950 KÖZÖTT

DEMJÉN ATTILA
1926—1973

KÉTSZERES MUNKÁCSY-DÍJAS
FESTŐMŰVÉSZ
VÁROSSZÉPI EGYESÜLET 1986.

otthona — falán helyezték el. Az ünnepség a Hinnusz hangjaival kezdődött, majd a csornai vegyeskar — Nagy Kálmán karnagy vezetésével — népdalokat adott elő. Az avatóbeszédet Szij Rózsa művészettörténész, Demjén Attila munkásságának egyik legjobb ismerője mondta. Az emléktábla leleplezése után a család és a város képviselői koszorút helyeztek el. Az emléktábla-avató után a Csornai Művelődési Központ kiállítás-terében emléktárlat nyílt Demjén Attila műveiből. A megnyitó beszédet ugyancsak Szij Rózsa mondta. (Kálmán Gyula)